

ИЗ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ РАТА

Пуковник СТЕВО РАУШ

БИХАЋКА ОПЕРАЦИЈА НОВЕМБРА 1942 ГОДИНЕ

Победоносна операција јединица Народноослободилачке војске за ослобођење Бихаћа и његове околине спада у ред наших највећих победа у 1942 години. Да би се лакше и боље схватила сва величина и значај тадашњих победа наше Народноослободилачке војске уопште, а посебно значај ослобођења Бихаћа и његове околине, неопходно је у краћим цртама приказати каква је у то време била војно-политичка ситуација у нашој земљи.

Бихаћка операција одвијала се у периоду отступања Црвене армије: борбе су се водиле пред Лењинградом, Москвом и Стаљинградом. Фашистичке армије биле су продрле веома дубоко у територију Совјетског Савеза. Англоамериканци су, за то време, проводили мање операције у Африци које нису имале већег значаја.

Година 1942 значила је огроман пораст Народноослободилачког покрета у Југославији. „То је била година тешких искушења за наше народе и уједно сурова школа за наше партизанске и друге јединице. У тој се години учврстила и прекалила наша народна војска, стабилизовао се устанак, ухватила је чврстог коријена народна власт у многим крајевима.“¹⁾

Наша оружана сила бележила је велике успехе. По читавој Југославији оперисали су партизански одреди и бригаде који су задавали даноноћно губитке окупатору и домаћим издајцима.²⁾ Као резултат снажног пораста наше оружане силе формирано је у новембру 1942 год., у периоду ослобођења Бихаћа, осам дивизија наше Народноослободилачке војске, створена је Народноослободилачка војска Југославије.

Пролетерске и ударне бригаде и партизански одреди ослободили су велику територију у Босни, Лици, Кордуњу и Далмацији, поред које су по-

¹⁾ Тито, Извјештај на V конгресу КПЈ, стр. 112 (хрватско издање)

²⁾ Тако, на пример, само у току септембра, октобра и новембра 1942 год., „на територији Лике, Кордуна и Баније побијено је 3074 непријатељских војника и 30 официра, а рањено 1530 непријатељских војника и официра“, у Далмацији „побијено је 1939 непријатељских војника и неколико официра и рањено преко 300“; у Приморју и Горском котару „побијено је 2191 војник и 9 официра, заробљено око 38 и рањено 215 непријатељских војника“, у Босанској Крајини „убијено је најмање 6558 непријатељских војника и 52 официра и заробљено је 14.555 непријатељских војника и 58 официра, рањено 2802 непријатељска војника и неколико официра“; итд., итд. (Из Билтена Врховног штаба Народноослободилачке војске и партизанских одреда, број 20, 21, 22 од 1942 год.).

стојале слободне територије у Топлици, Славонији и Словенији. На тим територијама постојали су народни одбори који су руководили свим политичким, економским и административним пословима.

Велике победе наше војске и упоран политички рад КПЈ допринели су да „народ стекне вјеру у могућност успешне борбе против окупатора.“⁽¹⁾ Широки слојеви народа, не само на ослобођеној територији, где је старо и младо листом кренуло у борбу, већ и у неослобођеним крајевима, уверили су се и сваког дана све су се више уверавали у могућност и потребу оружане борбе за ослобођење своје отаџбине.

У таквој општој војно-политичкој ситуацији, средином октобра 1942 године, Врховни командант, друг Тито, а на предлог Оперативног штаба за Босанску Крајину, донео је одлуку да се са снагама Оперативног штаба за Босанску Крајину, ојачаним снагама Главног штаба за Хрватску, ликвидира бихаћка групација непријатеља и ослободи град, а потом и шире северно подручје Бихаћа.

Врховни штаб и друг Тито изабрали су Бихаћ због тога што је лежао у ослобођеној територији Босне и Хрватске, делио слободну територију Крајине, Лике, Кордуна и Баније. Ослободити Бихаћ значило је повезати велику слободну територију.

Бихаћ је велики град, чије би ослобођење допринело престижу наше војске. Ослобођен Бихаћ могао је послужити, и послужио је, за оснивање највишег политичког претставничког тела народноослободилачког покрета, АВНОЈ-а.

Непријатељске снаге

У одбрани Бихаћа и околине учествовали су: 12 домобранска пешадијска пуковнија, делови 2 домобранске пешадијске пуковније и неколико самосталних јединица, тј. укупно 9 усташких и домобранских бојни (батаљона). Поред тога, у самом Бихаћу и у свим околним упориштима ван града, био је знатан део усташке милиције, као и жандармериске посаде, чије је бројно стање износило до једне бојне (батаљона).

Усташко-домобранске бојне (батаљони) имале су по 400—500 људи, тако да је за одбрану Бихаћа и околине било ангажовано 4.000—4.500 добро наоружаних и опремљених усташко-домобранских војника.

За одбрану Бихаћа и околине непријатељ је имао један артиљериски хаубички склоп (дивизион) од осам оруђа (четири у граду, а четири ван града у спољним упориштима), једну батерију брдских топова од четири оруђа (два у самом граду, а два на Хаџихабдића Брду) и једну батерију противтенковских топова од шест оруђа — све у саставу 12 домобранске пешадијске пуковније.

Непријатељске снаге, а нарочито оне у граду, биле су снабдевене свим материјалним потребама за вођење дуге борбе.

То су биле одабране усташке и домобранске јединице. У саставу усташких јединица налазили су се највећи крвници и кољачи са територије Лике и Босанске Крајине, који су били решени да се боре до последњег тренутка.

¹⁾ Тито, Извјештај на V конгресу КПЈ, стр. 112

Наше снаге

У Бихаћкој операцији учествовало је седам наших бригада, и то: 1 и 2 крајишка и 8 хрватска бригада са по три батаљона, 3 крајишка, 5 козарска и 2 личка бригада са по четири батаљона и 6 крајишка бригада са два батаљона, а поред тога и један мешовити артиљериски дивизион од три хаубице, четири брдска топа и једне батерије противтенковских топова, тј. укупно 23 батаљона са 3 хаубице, 4 брдска топа и 4 противтенковска топа — све под непосредном командом Оперативног штаба за Босанску Крајину.

Наши батаљони просечно су имали до 300 људи, тако да је у овој операцији било ангажовано укупно 6.900 добро наоружаних и припремљених бораца. Морално-политичко стање бораца и руководилаца било је на завидној висини.

Иако је однос ангажованих батаљона на једној и на другој страни био 2,3 : 1 у нашу корист, ипак је, с обзиром на бројно стање батаљона, стварни однос снага у људству износио 1,7 : 1 у нашу корист.

Однос у артиљерији био је 1 : 1,6 у корист непријатеља.

У осталом наоружању (минобацачима и аутоматском оружју) однос је био приближно једнак, с том разликом што је непријатељ располагао са много већом количином муниције.

У овој операцији наше јединице први пут су употребиле три ручна бацача пламена, од којих је један био израђен у сопственим радионицама.

План одбране

Замисао непријатеља за одбрану Бихаћа састојала се у следећем:

— изношењем одбране на ширу просторију око града, ослањајући се крилима на Уну, не дозволити нападачу да подиђе и брзо продре ка граду;

— одбраном спољних упоришта створити потребно време за прикупљање резерви и извршење организованог противнапада у циљу одбијања нападача;

— противнападима из града, или, у крајњем случају, поседањем утврђених објеката на ужем појасу одбране, одбити напад и одржати град у својим рукама;

— ако снаге и резерве из Бихаћа и околних места не би биле у стању да одбију или бар да задрже нападача, довести појачања из околних гарнизона.

У том циљу непријатељ је организовао одбрану Бихаћа у два кружна појаса отпора (упоришта) да би на тај начин не само сигурно затворио прилаз граду и онемогућио изненадни напад, већ и упорном одбраном по сваку цену одржао град у својим рукама.

Шири појас одбране обухватао је неколико села (Куртово Село, Острожац, Прошићи, Брековица, Покој, Личко Петрово Село, Завале, Скочај, Добреница и Голубић), а ужи појас неколико упоришта (Рибих, Расадињ, Чекрлије, Винца, Заложје, Чавкићи, Бакшаиш, Хатицац, Жегар, Сомишље и Привилица).

Оба појаса била су групно поседнута непријатељским снагама, које су се крилима наслањале на Уну. Упоришта су била врло добро утврђена, а нарочито Сомишље и Жегар са Жегарском алејом (Бориком) на левој обали Уне.

Поред тога, у самом граду, непријатељ је скоро сваку већу и јачу зграду претворио у упориште (нарочито зграде на раскрсницама) из којих је бочном и фланкирајућом ватром тукао неколико улица. Упоришта су била подешена за кружну одбрану и појачана жичним препрекама. Непријатељ је, нарочито другом половином октобра, ужурбано довлачио цемент, жељезо и остали материјал за ојачање постојећих и израду нових утврђења (бункера).

На левој обали Уне, где се налази центар и већи део града, било је тежиште непријатељске одбране. Тамо је непријатељ имао јаче груписање својих снага и већи број јачих објеката.

У самом граду непријатељ је држао у приправности резерве, ради указивања својевремене помоћи упориштима ван града, ако би била нападнута. Осим тога, он је рачунао и на своје снаге у Босанској Крупи, Цазину, Слуњу и Личком Петровом Селу, које би, у случају напада на Бихаћ, могле доћи у обзир за брзу интервенцију као помоћ за одбијање напада.

План напада

Оперативни штаб за Босанску Крајину створио је следећи план за ослобођење Бихаћа: са четири бригаде једновремено извршити концентричан напад на Бихаћ, обезбедити се потребним снагама са правца Бос. Крупе и Цазина и у исто време напасти на Личко Петрово Село у циљу обезбеђења од евентуалног непријатељског дејства из Слуња, Оточца и Госпића, а потом развити офанзивна дејства ка северу, североистоку и северозападу.

У вези са овим Врховни штаб издао је наређење Главном штабу за Хрватску да предузме једну демонстративну акцију у Источној Банији ка Двору и Босанском Новом, а друг Тито скренуо је пажњу Оперативном штабу за Босанску Крајину да на правцима Кључ и Бос. Петровац, који би, услед активности непријатеља, могли бити упрожени, одреди потребне снаге које ће бити у стању да одрже слободну територију и разбију непријатеља.

*

* * *

Ако размотримо рад и дејства наших и непријатељских снага, Бихаћку операцију можемо поделити у три етапе:

прва — припремна етапа, од 18 октобра до 2 новембра 1942 године, обухвата опште припреме за извођење Бихаћке операције, прегрупацију, концентрацију и довођење јединица на полазне положаје за напад;

друга етапа, од 2 до 5 новембра 1942 године, обухвата напад и ослобођење Бихаћа са околним местима и

трећа етапа, од 5 до 15 новембра, која обухвата офанзивна дејства наших снага на север и ослобођење Отоке, Бос. Крупе, Цазина, Врнограча, Велике Кладуше, Цетинграда и Слуња, као и низа других насељених места.

Прва етапа — припреме за напад

Врховни командант, друг Тито, 18 октобра 1942 године, на основу предлога Оперативног штаба за Босанску Крајину, донео је одлуку за напад

на непријатеља и ослобођење Бихаћа. На основу те одлуке и прикупљених података о непријатељу и земљишту Оперативни штаб за Босанску Крајину разрадио је детаљан план напада и доставио га Врховном штабу на увид и одобрење.

И поред раније издатих писмених наређења и упутстава за извођење припрема и организацију напада на Бихаћ, Врховни командант, друг Тито, 27 октобра 1942 године позвао је команданта Оперативног штаба за Босанску Крајину, друга Косту Нађа, да заједно сва важнија питања претстојеће операције још једном претресу, допуне и разјасне раније издата наређења и постављене задатке, и да одреде време за почетак напада. Као што се види, у припремама ове значајне операције лично је учествовао Врховни командант, друг Тито. Он је издао наређење Главном штабу за Хрватску да свакодневним активним дејствима својих јединица на непријатељске гарнизоне у Источној Банији, Кордуну и другим крајевима Хрватске, привуче непријатељске снаге и њихову пажњу у тим областима како би се све припреме и сам напад на Бихаћ извели у што већој тајности, а Оперативном штабу за Босанску Крајину наређено је да предузме низ акција на сектору између Љубије и Босанске Крупе, с тим да, ако постоје услови, и нападне и ослободи Босанску Крупу. Према директиви друга Тита све те помоћне акције требало је нарочито појачати у времену око 1 новембра.

Од почетка припрема па све до 2 новембра Оперативни штаб за Босанску Крајину вршио је прегрупацију и концентрацију снага, организовао прикупљање и проверавање података о непријатељу, вршио извиђање са командним кадром бригада које су учествовале у нападу на Бихаћ и одржавао сталну везу са друговима који су се налазили у непријатељским гарнизонима и стално извештавали о свим, па и најситнијим, изменама код непријатеља.

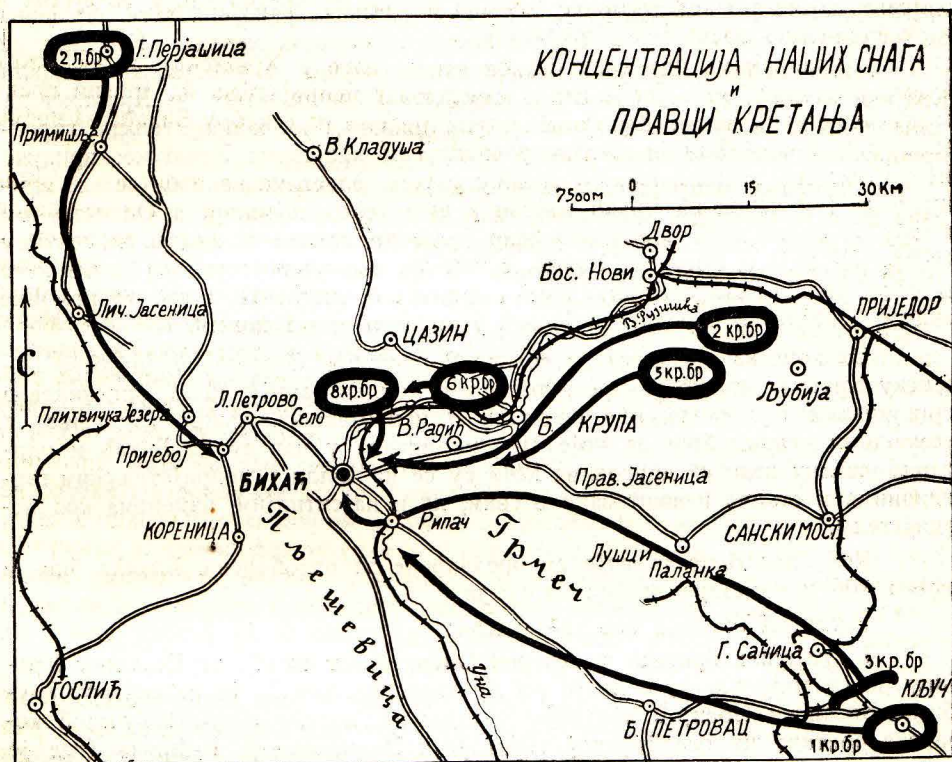
Већи део бригада које су предвиђене за ослобођење Бихаћа био је преко 100 километара далеко од града.

Распоред бригада био је следећи:

1 крајишка бригада у резерви Оперативног штаба за Босанску Крајину на сектору Кључ; 2 крајишка бригада дејствовала је на сектору Љубија—Босански Нови; 3 крајишка бригада на положају код Кључа; 5 козарска бригада на ослобођеној територији Подгрмеч—В. Рујишка (где је повучена услед непријатељске офанзиве на Козари); 2 личка бригада (која је у операцији за ослобођење Бихаћа одређена да нападне и уништи непријатељски гарнизон у Личком Петровом Селу) налазила се у Кордуну; 6 крајишка и 8 хрватска бригада у близини Бихаћа, на десној и левој обали Уне, према Босанској Крупи и Цазину (види скицу бр. 1), а 4 крајишка са два батаљона на положајима око Бихаћа. Остала два њена батаљона, у садејству са снагама Друге пролетерске бригаде, вршила су напад на непријатељска упоришта око Бос. Грахова и у самом Грахову. Пошто је према плану напада на Бихаћ било предвиђено да 4 крајишка смени 3 крајишку бригаду, требало је да 4 бригада прикупи своје снаге од Грахова и Бихаћа и преузме положаје 3 крајишке бригаде код Кључа.

У току концентрације снага нарочито се истичу напори 3 крајишке бригаде, која је, по извршеној смени код Кључа, 30 октобра увече извршила

покрет усиљеним маршем правцем с. Рамићи, Саница, Лушци Паланка, Прав. Јасеница, М. Радић, преко Грмеча и с. Хргар, прешла реку Уну, код с. В. Рачића, затим преко планине Пљешевце и 2 новембра увече избила на положај јужно и југозападно од непријатељског упоришта Зеваље. Бригада је за три дана, са два краћа ноћна одмора, прешла преко 130 километара. Њени борци и руководиоци уложили су крајње напоре само да би стигли на време и приступили извршењу постављених задатака (бригада је падом мрака 2

новембра, после пређених 130 километара, непосредно из марша прешла у напад). Ови дуги и напорни маршеви резултат су умешности и сналажљивости нашег руководећег кадра у организацији и извођењу маршева и високог морално-политичког стања читавог састава. Такве напоре, како на маршу, тако и у борби, могли су да издрже само високо свесни борци за слободу и независност своје домовине; борци на чијим су срцима лежале тежње за ослобођењем своје домовине и народа од окупатора и домаћих издајника; борци које је васпитала и васпитава наша славна Партија и друг Тито; борци који ни за тренутак нису посумњали у сигурну победу над окупаторима и њиховим слугама; борци који нису жалили својих живота за до-

бробит својих народа и домовине. (Овај пример, поред многобројних сличних примера дугих и напорних маршева јединица наше Народноослободилачке војске, под изванредно тешким околностима, неминовно намеће потребу за повећањем предвиђених маршевских норми усвојених у нашој Армији по искуствима неких савремених армија).

И поред велике удаљености, концентрација снага извршена је у највећој тајности и на време, тако да су све остале јединице 1 новембра већ биле у својим полазним рејонима.

Време до почетка напада било је искоришћено за демонстрације, извиђање, довођење јединица на полазне положаје, организацију садејства и за материјално обезбеђење операције.

По наређењу Врховног штаба наше снаге у Хрватској и Босанској Крајини активно су дејствовале и уништавале непријатеља на другим правцима, тако да је то ослабило пажњу непријатеља на сектору Бихаћа за време припрема и извођења планиране операције.

Извиђање непријатељских положаја и додељивање задатака јединицама било је свестрано извршено, тако да су све старешине тачно познавале своје задатке, своје нападне правце, објекте напада и њихов карактер, и читав систем непријатељске одбране. То је омогућило свестрану припрему бораца за савлађивање појединих утврђења и упоришта, брзу ликвидацију непријатеља и постизање крупних успеха у овој операцији. После солидно организованог извиђања непријатељских положаја и постављања задатака јединицама све старешине су могле да приступе свестраним припремама својих јединица за напад. Командант Оперативног штаба за Босанску Крајину, друг Коста Нађ, вршио је извиђање не само са штабовима бригада, већ и са штабовима батаљона, па је чак неким батаљонима на важнијим правцима лично дао задатке и до детаља им објаснио начин и могућности њиховог извршења. За време самог извиђања детаљно је извршена организација садејства како унутар сваке јединице, тако и између јединица. То је омогућило систематско међусобно потпомагање јединица у савлађивању отпора непријатеља и њихово непрекидно наступање. Иако је 3 крајишка бригада из марша прешла у напад, њен команди кадар успео је да у току дана 2 новембра изврши извиђање непријатељских положаја.

Последњих дана пред Бихаћку операцију у свим јединицама одржани су партиски и омладински састанци, као и бригадне и батаљонске конференције, на којима су комунисти и чланови СКОЈ-а, као и ванпартијци, надахнути несаломљивом вољом за борбу и уверени у победу својих јединица, дали обавезе да ће сваки, и најтежи задатак извршити, који пред њих поставе њихове претпостављене старешине.

На борце и руководиоце наших јединица имало је веома јак и позитиван утицај политичко образложење Бихаћке операције из I дела опште заповести Оперативног штаба за Босанску Крајину, које гласи:

„Врховни штаб Народноослободилачке, партизанске и добровољачке војске Југославије ставио нам је задатак да ликвидирамо непријатељско упориште у Бихаћу и да ослободимо град Бихаћ и његову околину. При извршењу повереног нам задатка ви, јуначки борци Крајишких и Хрватских бригада, морате се осетити поносним и срећним када је дошао час да се

осветите за сва страшна злодела, за сва убиства и паљевине, које извршише усташки крволоци над нашим народом. Уништењем усташких зверова и разбијањем бихаћког гарнизона нестало би још једног злочиначког центра — усташке Бихаћке жупаније, која је била, а и данас је главни потстрекач и организатор свих насиља у читавом овом подручју. Ви треба да снагом својих пушака, митраљеза и топова изречете заслужену казну целатима, који још и данас пале, пљачкају и убијају по Лици, Босни и Банији. Тај ваш јуначки подвиг био би највеличанственији и најдостојнији поздрав нашем јуначком Врховном штабу, био би најдичније пружање братске руке херојима Стаљинграда и свим борцима јуначке Црвене армије на велики дан 25-годишњице Октобарске револуције. Тај велики дан славља Октобарске револуције који се подудара са јуначким отпором стаљинградских хероја нека прође и у нашој Крајини и Хрватској у знаку борбе свију наших оружаних снага и заједничке борбе партизана Хрватске и Крајине. Нека вас напад на Бихаћ — костурницу небројених жртава — напоји народним гњевом према туђину и његовим усташким и четничким слугама. Нека то буде још један снажан и громогласан одговор, вас, храбрих јунака Крајине и Хрватске, лажљивцима у Лондону, који покушавају да ваша јуначка дела на Приједору, Крупи, Гламочу, Мркоњић Граду, Јајцу, вежу уз своје издајничко четничко име и присвоје себи. Будите поносни да стојите у првим редовима борбе за слободу, да се заједнички са великом и јуначком Црвеном армијом борите за слободу и бољи живот, да чистите нашу драгу домовину од туђина и његових слугу. Сав наш народ обрлрт ће вас својом великом љубављу, историја ће забележити ваша јуначка дела, а наши млађи учиће се на свему овоме како се бранила и како се ослобађала свака стопа наше земље“.

Ово образложење прочитано је свим борцима пред стројем.

*
* * *

У духу плана и донете одлуке за напад на Бихаћ Оперативни штаб за Босанску Крајину 31 октобра 1942 године издао је заповест у којој су јединицама постављени следећи задаци (види скицу бр. 2):

8 хрватској бригади да са полазних положаја на југозападним пади-нама Грабежа, (ист. од с. Покој) и Кућишта (к. 455) нападне и ликвидира непријатељска упоришта: с. Покој, с. Чавкићи и с. Заложје, затим да продужи напад на с. Бакшаиш, с. Хатинац, Стару и Нову жељезничку станицу и слагалиште „Батињол“, а по ликвидацији ових упоришта, у садејству са 2 крајишком бригадом, да нападне и ослободи део града на десној обали Уне;

2 крајишкој бригади да са полазних положаја Заложки Грабеж, к. 387, Приточки Грабеж нападне и ликвидира непријатељска упоришта десно: закључно школа у с. Заложју, а лево до Уне и да, не чекајући ликвидацију упоришта ван града, одмах упуту један батаљон са задатком да се неопажено провуче између непријатељских упоришта, упадне у сам град, поведе борбу у делу града на десној обали Уне и, по могућности, да овлада мостом на реци Уни;

1 крајишкој бригади да из полазног рејона у околини с. Рипач, 2 новембра у 18 часова крене преко с. Рипач, пређе Уну и нападне непријатеља

на њеној левој обали у зони: десно до Уне, а лево, закључно друм с. Жегар—Бихаћ, да ликвидира упоришта с. Добреницу, с. Соколац, Сомишље (к. 447) и у садејству са 3 крајишком бригадом заузме с. Жегар, а потом да са јужне стране изврши напад на Бихаћ, одржавајући тесну везу са јединицама 2 крајишке бригаде на десном и са јединицама 3 крајишке бригаде на левом крилу;

3 крајишкој бригади да, после избијања на северне и северозападне падине планине Пљешевине, из марша пређе у напад и ликвидира непријатељска упоришта у с. Жегару, нападајући их са запада преко гробља у правцу споменика, потом да очисти упоришта према Ведропољу и на крајевима пута између с. Жегара и с. Завала, једном посебном групом да нападне аеродром, а после ликвидације ових упоришта да нападне град Бихаћ са југозападне и западне стране, садејствујући са 1 крајишком бригадом;

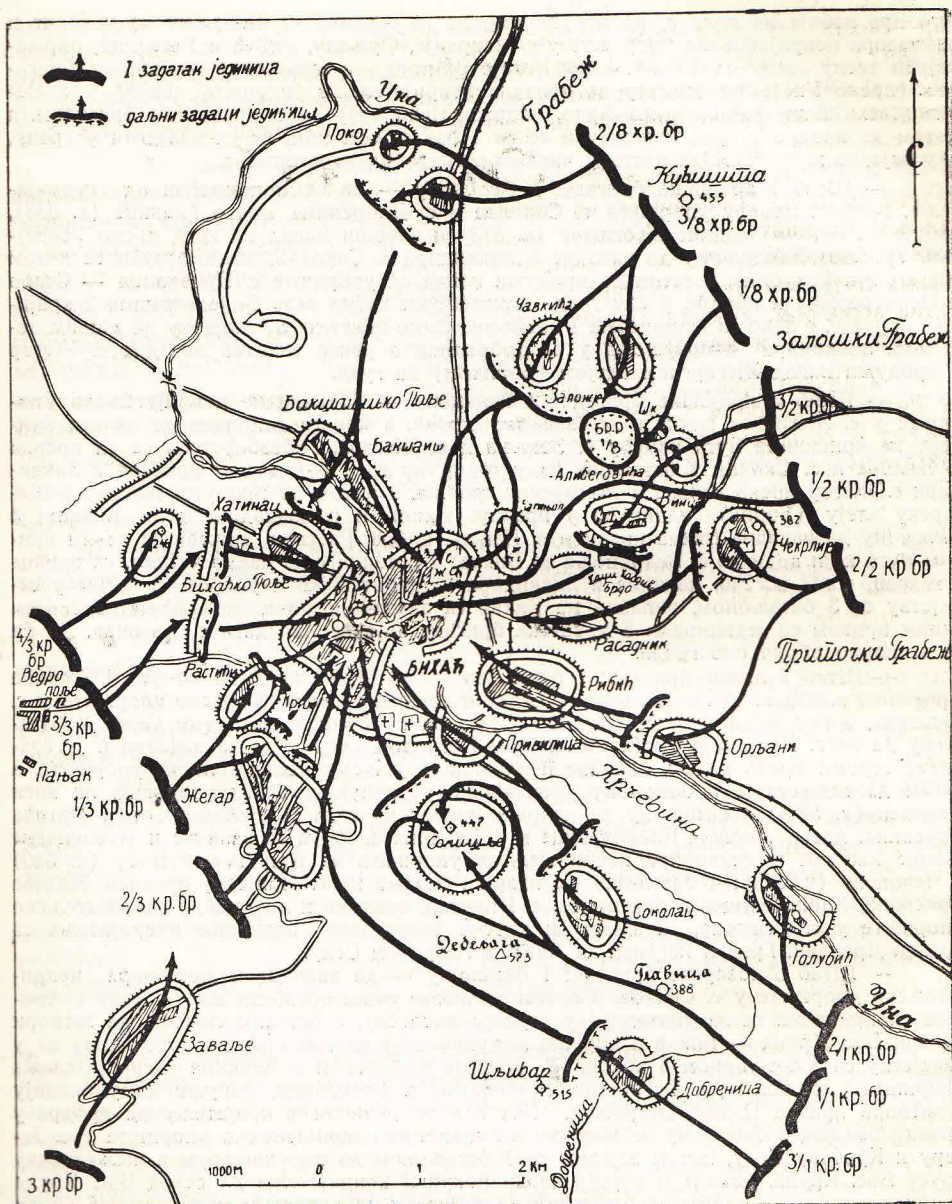
2 личкој бригади да из полазног рејона у околини с. Пријебој крене ка Личком Петровом Селу, нападне и ликвидира непријатељска упоришта у њему и околним селима, а потом да спречи сваки покушај надирања непријатеља од Слуња, Оточца и Госпића у правцу Бихаћа;

5 козарској бригади да дејствује на север, на десној и левој обали Уне, уништава непријатељска упоришта и обезбеди извођење напада на Бихаћ од евентуалног непријатељског дејства из Цазина и Босанске Крупе, да у том циљу поседне мост у Острошцу и припреми га за уништење у случају потребе;

6 крајишкој бригади да својим 3 батаљоном, у садејству са 5 козарском бригадом, ликвидира непријатељска упоришта: с. Брековица, с. Прошићи, с. Острожац и с. Миостра (све на левој обали Уне), да поруши комуникацију Цазин—Гњиловац—Острожац—Бихаћ, делом снага да обезбеди правац Босанска Крупа, с. В. Радић, Бихаћ, да један батаљон задржи на положају Подвидача—Мајдан—Љубија, а један на положају код Санског Моста; артиљерији (један мешовити дивизион — три хаубице и четири брдска гопа) на ватреним положајима код Грабежа да 2 новембра у 21.30 часова из две хаубице испали две гранате на бункере у Сомишљу, а из свих оруђа по 10 граната на непријатељска упоришта која се налазе у самом граду са обе стране Уне и која су извиђањем уочена, а затим да отвара ватру само на тражење штабова бригада. (Овако ограничени задаци дати су артиљерији због тога што се располагало са врло малом количином муниције).

У духу заповести Оперативног штаба за Босанску Крајину штабови бригада дали су конкретне задатке својим батаљонима, и то (види скицу бр. 3):

— Штаб 8 хрватске бригаде: 1 батаљону — да нападне и ликвидира непријатељска упоришта у североисточном делу с. Заложја и с. Чавкићи, с тим да по извршеном задатку остане у резерви бригаде; 2 батаљону да нападне непријатељско упориште у с. Покој, а затим да продужи напад на упоришта у с. Бакшаниш и с. Хатинац, повезујући се са снагама 3 батаљона који ће нападати упоришта Стару и Нову железничку станицу; 3 батаљону да после ликвидације непријатељског упоришта у с. Чавкићи продужи надирање с леве и десне стране друма и пруге Бос. Крупа — Бихаћ, нападне упоришта „Батињол”, Стару и Нову железничку станицу, одржавајући везу десно са 2 батаљоном, а лево са 2 крајишком бригадом. Сваки батаљон имао је задатак да остави мање делове у заузетим упориштима ради обезбеђења залеђа, хватања разбежалих непријатељских војника, прикупљања плена, као и повезивања са јединицама 5 козарске и 6 крајишке бригаде које ће вршити нападе на непријатељска упо-

Скица бр. 3

ришта према северу и североистоку, затварајући правце према Босанској Крупи и Цазину.

Штаб 2 крајишке бригаде: 1 батаљону — да се неприметно пробије између непријатељских упоришта: Алибеговићи, с. Винца, Хаџихабдића Брдо и Нова железничка станица, да упадне у део града на десној обали Уне, изврши напад на град,

што пре избије на мост и, по могућности, да га заузме; 2 батаљону да нападне и ликвидира непријатељска упоришта у с. Чекрлије, Орњани, Рибић и Расадник, одржавајући тесну везу са 3 батаљоном своје бригаде, а лево са 1 крајишком бригадом (преко Уне); 3 батаљону да нападне непријатељска упоришта: школу у с. Заложју, с. Винца, Хаџихабдића Брдо, одржавајући везу са 8 хрватском бригадом, а потом да продре у град повезујући се са 1 батаљоном који ће се налазити у граду, и у заједници са њим да настави чишћење града од непријатеља.

— Штаб 1 крајишке бригаде: 1 батаљону — да се, непримећен од непријатеља, пробије између упоришта с. Соколац и с. Добреница, преко Главице (к. 338), избије на источне падине Дебељаче (к. 573) и изврши напад на град преко Јеврејског гробља; 2 батаљону да нападне и ликвидира с. Соколац, обезбеђујући се делом снага од с. Голубића, а затим да продужи напад на упориште с. Привилица — Старо и Ново гробље и продре у сам град, одржавајући десно везу са јединицама 2 крајишке бригаде, а лево са јединицама 1 батаљона своје бригаде; 3 батаљону да мањим деловима ликвидира непријатеља у с. Добреници а јачим снагама нападне с. Жегар и продужи напад Жегарском алејом (Бориком) на град.

— Штаб 3 крајишке бригаде: 2 батаљону — да нападне непријатељско упориште у с. Жегар са јужне и југозападне стране, а мањим деловима да очисти бункере на кривинама пута између с. Завалџа и с. Жегара, обезбеђујући се са правца с. Завалџе и с. Скочај; 1 батаљону да у садејству са 2 батаљоном нападне и ликвидира с. Жегар преко Крижа и Жегарског гробља, а потом да продужи напад на Жегарску алеју (Борик), надирући у правцу јужног и југозападних дела Бихаћа; 3 батаљону да нападне Бихаћ правцем с. Пањац, к. 358, Растићи, држећи се левим крилом пута који води из с. Ведропоља за Бихаћ; 4 батаљону да двома четамма, са правца Комарац, к. 237, к. 246, нападне и ликвидира непријатељски аеродром, а затим у садејству са 3 батаљоном, нападне на Бихаћ са западне стране, повезујући се својим левим крилом са јединицама 8 хрватске бригаде која ће нападати с. Хатинац, да би се затворио обруч око града.

— Штаб 2 личке бригаде: 1 батаљону — да крене правцем Пријебој, Сориња Крчевина, к. 680, к. 401, с. Жељавца, нападне и ликвидира непријатељско упориште у с. Баљевац, а потом да затвори правце од Бихаћа ка Личком Петровом Селу; 2 батаљону да из с. Пријебоја крене ка Личком Петровом Селу и да са западне и југозападне стране, преко к. 369, нападне и ликвидира у њему непријатељска упоришта, а затим да садејствује 3 батаљону у овлађивању непријатељских утврђења на коси Челопек (к. 528); 3 батаљону да изврши покрет из села Пријебој правцем Матића Крчевина, преко планине Клокочевице и с. Заклопача, да га са западне и југозападне стране нападне и ликвидира непријатељска упоришта на Крњаковом Врху (к. 540) и Челопеку (к. 528); 4 батаљону да изврши покрет из с. Пријебој правцем Матића Крчевина, Клокочевица, с. Заклопача, с. Решетар, нападне и ликвидира непријатељско упориште у с. Решетар, а затим да спречи евентуално надирање непријатеља са правца Дрежнич Град и Ваганац ка Личком Петровом Селу.

— Штаб 5 козарске бригаде: 1 батаљону — да нападне и ликвидира непријатељско упориште у с. Спахић, а потом да делом снага обезбеди мост у селу Острожац (и припреми га за уништење у случају потребе), а осталим снагама да затвори правца Бос. Крупа — Бихаћ и поруши комуникацију на том правцу; 2 батаљону да у садејству са 3 батаљоном 6 крајишке бригаде нападне и ликвидира непријатељска упоришта у с. Миостри, Острошцу, Прошићима и Брековици, поруши комуникацију и затвори правца Цазин, Острожац, Бихаћ и не дозволи непријатељу да продре у правцу Бихаћа; 3 батаљону да нападне и ликвидира непријатељска упоришта у с. Језеру и Куртову Селу, потом заједно са 1 батаљоном да поруши друм и жељезничку пругу Бос. Крупа, Бихаћ и спречи сваки покушај непријатеља да се од Бос. Крупе пробије у правцу Бихаћа; 4 батаљону да у заседи на положају к. 328, к. 236 (3 км југозападно од Бос. Крупе) затвори правце Бос. Крупа, Бихаћ и Бос. Крупа, В. Радић, Бихаћ и спречи продор непријатеља из Босанске Крупе у правцу Бихаћа.

— Штаб 6 крајишке бригаде: 2 батаљону — да се постави у заседи на комуникацији Босански Нови, Отока, Босанска Крупа са задатком да спречи сваки покушај непријатеља да из Босанског Новог продре и споји се са својим снагама у Отоци и Босанској Крупи, и 3 батаљону да у садејству са јединицама 5 козарске бригаде нападне и ликвидира непријатељска упоришта у с. Миостри, Острошцу, Прошићима и Бреко-

вици, потом да поруши друм Цазин, Гњиловац, Острожац и телефонску линију Бихаћ, Цазин и Бихаћ, Бос. Крупа, затвори поменуте правце и спречи сваки покушај непријатеља да продре према Бихаћу. (У времену ослобођења Бихаћа 1 батаљон 6 крајишке бригаде налазио се на положајима код Санског Моста, а 4 батаљон на сектору Љубије, те њихови задаци нису били у тесној вези са операцијом за ослобођење Бихаћа).

Из заповести Оперативног штаба се види да у почетном периоду напада нису биле одређене оперативне резерве, иако је Оперативни штаб непосредно командовао са седам бригада и постојећом артиљеријом.

Но овде се поставља друго питање: да ли су уопште постојале оперативне резерве? Оперативне резерве су постојале, а њих су сачињавале 5 козарска и 6 крајишка бригада на правцу Босанска Крупа—Бихаћ, које су нападале мање непријатељске гарнизоне и штитиле те правце, тј. спречавале надирање непријатеља у правцу Бихаћа, као и 2 личка бригада која је нападала непријатеља у Личком Петровом Селу и затварала правце према Слуњу, Оточцу и Госпићу.

Према томе, оперативне резерве су постојале на најопаснијим правцима одакле је непријатељ једино могао да интервенише јачим снагама у правцу Бихаћа.

У вези са овим потребно је да детаљније размотримо питање постојања резерви Оперативног штаба за дејство на самом Бихаћу и да ли су ове резерве биле потребне.

Резерве Оперативног штаба за дејство на самом Бихаћу нису биле потребне из следећих разлога:

1) Што је Бихаћ нападан са свих страна у виду обруча, те, према томе, могућности пробоја непријатеља биле су врло слабе или, боље речено, никакве, да би се извукао и спасио од уништења.

2) Што је спољна одбрана непријатеља била организована по систему одвојених и неповезаних упоришта, групно поседнута, негде слабијим, негде јачим снагама, а самим тим развучена на широком фронту, што је, у сваком случају, отежавало благовремену употребу оперативних резерви.

3) Што је Оперативни штаб за Босанску Крајину располагао са тачним и добро проученим подацима о непријатељу из којих се видело да непријатељ, такође, није располагао јачим резервама за чије би парализовање биле потребне наше јаче оперативне резерве.

4) С обзиром на то да непријатељ није располагао јачим резервама, а у вези са оваквим системом организације одбране, Оперативни штаб дошао је до закључка да би извлачењем оперативних резерви у извесној мери ослабио ударну моћ јединица прве борбене линије које су у првом налету морале разбити непријатеља на спољним одбранбеним упориштима, дезорганизовати систем његове одбране и командовања и тиме омогућити брзо стегање обруча око града и продирање у сам град.

5) У вези са горе изнетим, оваква организација непријатељске одбране омогућавала је убацивање појединих јединица у делове града и до најутврђенијих његових упоришта у дубини одбране и истовремени напад и ликвидацију ових изнутра заједно са спољним одбранбеним упориштима, што је одмах у почетку напада не само дезорганизовало командовање и систем одбране, већ унело панику у непријатељске редове тако, да се овај

није могао снаћи, прибрати и дати добро организован отпор за читаво време борбе, тј. до коначног ослобођења града.

Имајући у виду ове елементе, Оперативни штаб је и донео одлуку да на рачун извлачења оперативних резерви у почетку напада одвоји 1 батаљон 2 крајишке бригаде и да га без борбе убаци у део града на десној обали Уне, а са 1 батаљоном 1 крајишке бригаде да једновремено ликвидира Сомишље — најаче непријатељско упориште у дубини његове одбране и тиме омогући брзо и несметано надирање главнине снага ка граду и у сам град.

6) Узимајући у обзир све ове околности, Оперативни штаб за Босанску Крајину решио је да надмоћнијим снагама сломи спољну одбрану непријатеља, нападајући га једновремено слабијим снагама изнутра, да би на тај начин створио повољне услове да после прве ноћи борбе може извући јаке оперативне резерве са којима ће у даљем процесу боја моћи утицати на ток и развој истог и у Бихаћу.

7) Оваквом одлуком Оперативни штаб омогућио је свим снагама брзу ликвидацију спољне одбране непријатеља и продирање у град као и оформљење своје резерве ујутро 3 новембра од снага 2 крајишке и делова 8 хрватске бригаде, које су до коначног уништења непријатеља и ослобођења Бихаћа остале у резерви Оперативног штаба и дејствовале по његовим наређењима.

Према томе, одлука Оперативног штаба да не образује оперативне резерве у почетном периоду наших дејстава била је потпуно правилна и као таква оправдала се у овој операцији, што се јасно види из самог тока операције.

Друга етапа — ток напада

2 новембра, тачно у одређено време по заповести, отпочео је изненадни силовити, општи и једновремени напад на Бихаћ — што је још у самом почетку напада створило панику код непријатеља.

Истовремено са општим нападом на спољна одбранбена упоришта, упућене су посебне јединице — батаљони са задатком да се, уколико је чо могуће, без борбе провуку и пробију до центра града, поседну зграде и ставе под ватрену контролу најважније улице.

Разматрајући дејства наших и непријатељских снага, борбе у овој етапи можемо поделити у три фазе, и то:

прва фаза, од 21.30 часова 2 новембра до 12.00 часова 3 новембра, у којој су наше снаге ликвидирале сва спољна непријатељска упоришта око града и продрле и ослободиле део града на десној обали Уне;

друга фаза, од 12 часова 3 новембра до 12.00 часова 4 новембра, у којој су наше јединице очистиле непријатељска упоришта Жегар са Жегарском алејом (Бориком), продрле у део града на левој обали Уне и предњим деловима избиле на канал који пресеца центар града и

трећа фаза, од 12.00 до 16.00 часова 4 новембра, у којој су јединице 1, 2 и 3 крајишке бригаде сломиле последњи противнапад непријатеља и ослободиле Бихаћ.

Прва фаза почела је 2 новембра тачно у 21,30 часова, када су две наше хаубице са Грабежа испалиле по једну гранату на Сомишље. То је био

уговорени знак за почетак дејства. На тај знак наше јединице су прешле у општи напад, који је овако текао:

8 хрватска бригада: Пошто је напао и ликвидирао с. Чавкића, 1 батаљон је са своје две чете остао у резерви бригаде, а једном четом ојачао 3 батаљон. 2 батаљон очистио је с. Покој, потом продужио напад на непријатељско упориште с. Бакшаиш и пребацио део снага на леву обалу Уне ради уништења непријатеља у с. Хатинац и повезивања са снагама 3 крајишке бригаде на северозападној ивици Бихаћа. После краће борбе ликвидирао је непријатеља у с. Бакшаиш, продро у град на десној обали Уне и повезао се са јединицама 3 батаљона своје бригаде. Јединице на левој обали Уне нису биле у могућности да очисте с. Хатинац, нити су успеле да успоставе везу са јединицама 3 крајишке бригаде. 3 новембра, око 9,00 часова непријатељ, у јачини једне сатније (чете), са правца Острошца и с. Спахића, извршио је противнапад на 2 батаљон у рејону с. Бакшаиш са намером да се пробије у град и споји са својим снагама, али су га наше јединице разбиле, нанеле му веће губитке у људству и материјалу и нису му дозволиле да продре у град.

3 батаљон, ојачан једном четом 1 батаљона, у релативно кратком времену, и поред јаког отпора који је непријатељ пружио, ликвидирао је непријатељско упориште у Старој и Новој железничкој станици, складишту „Батињол“, продро у град на десној обали Уне и у садејству са 3 батаљоном 2 крајишке бригаде наставио чишћење града који је већ прве ноћи био у нашим рукама, изузев два упоришта, која су такође очишћена у преподневним часовима 3 новембра.

2 крајишка бригада силовитим нападом ликвидирала је спољна непријатељска упоришта: школу у с. Заложју, засеок Алибеговиће, с. Винцу, с. Чекрлије, с. Орљани и с. Рибић, продрла у центар града на десној обали Уне и предњим деловима избила на Велики мост на Уни. 1 батаљон успео је, неопажан од непријатеља, да продре у сам град и запоседне мост на десној обали Уне. Настављајући ликвидацију непријатељских упоришта у граду, батаљон је одмах, још у почетку борбе, изазвао панику код непријатеља и омогућио брзу ликвидацију његових упоришта на десној обали Уне и незадрживо надирање наших снага на том правцу. 2 батаљон ликвидирао је у првом налету непријатељска упоришта у с. Чекрлије и с. Орљани, продужио напад и заузео с. Рибић и Расадник, затим продро у град, повезао се са снагама 1 батаљона своје бригаде и у садејству са њим наставио ликвидацију непријатељских преосталих упоришта у граду на десној обали Уне. 3 батаљон напао је и ликвидирао непријатељска упоришта: школу у с. Заложјају, с. Винца, Хаџихабдића Брдо, затим продужио напад на град и у садејству са 1 батаљоном своје и 3 батаљоном 8 хрватске бригаде наставио са ликвидацијом непријатељских снага на десној обали Уне.

У току прве ноћи дејства бригада на ликвидацији непријатељских спољних упоришта и упоришта у самом граду одвијала су се врло брзо и по предвиђеном плану.

Према томе, у току прве ноћи борбе сва спољна непријатељска упоришта и упоришта у делу града на десној обали Уне била су очишћена од непријатеља, изузев два у самом граду, која су у преподневним часовима

3 новембра такође ликвидирана, те је на тај начин овај део града потпуно ослобођен.

3 новембра око 8.00 часова, Оперативни штаб за Босанску Крајину издао је наређење штабу 2 крајишке бригаде да њихове јединице буду спремне за дејство на левој обали Уне у случају да непријатељ задржи даље наступање 1 и 3 крајишке бригаде.

У духу овог наређења штабовима 1 и 3 крајишке бригаде наређено је да одржавају тесну везу са Оперативним штабом и да извештавају о развоју борбе како би Оперативни штаб на време могао предузети одговарајуће мере и ангажовати прикупљене јединице 2 крајишке бригаде које су већ тада биле резерва Оперативног штаба у граду на десној обали Уне.

У таквој критичној ситуацији по непријатеља, усташка команда у Бихаћу, 3 новембра у 11,15 часова, послала је радиограм својој претпостављеној команди:

„Надмоћнији непријатељ још увек врши јак притисак на Бихаћ. Заузео је део града на десној обали Уне и сва околна села. Молим, ако је могуће, најжурније упутите моторизовани здруг.“

1 крајишка бригада у првом налету ликвидирала је непријатељска упоришта у с. Добреници, Соколцу и Сомшиљу (к. 447), затим једним делом снага продужила напад на Привилицу, Старо и Ново гробље, а другим, у садејству са снагама 3 крајишке бригаде, напала на усташки логор у с. Жегар.

1 батаљон је, непажен од непријатеља, прошао између упоришта с. Соколац и Добренице, преко Главнице (к. 388), источним падинама Дебељаче (к. 573) и једновремено са осталим јединицама које су нападале спољна упоришта, напао добро утврђено ДОТ-овима и ДЗОТ-овима непријатељско упориште Сомишље које је врло брзо ликвидирано захваљујући брзини дејства и постигнутом изненађењу.

Уклињавање 1 батаљона 2 крајишке и 1 батаљона 1 крајишке бригаде и једновремени напади и ликвидација непријатељских упоришта у дубини његове одбране унели су панику у усташке редове и дезорганизовали њихово командовање и систем одбране. То је омогућило брзо чишћење спољних упоришта и стезање обруча око самог града, а напади ових двају батаљона изнутра и брзо стезање обруча довели су непријатеља још у току прве ноћи у врло тежак и безизлазан положај, јер су на десној обали Уне била ликвидирана сва упоришта, а на левој обали сва спољна упоришта и Сомишље које надвишава не само Жегар, већ и град на левој обали Уне. Пошто је ликвидирао непријатеља на Сомишљу, 1 батаљон је напао усташки логор Жегар и заузео војне магацине, али се услед противнапада јачих снага непријатеља морао повући на западне падине Сомишља изнад самог Жегара, повезујући се лево са 3, а десно са 2 батаљоном.

2 батаљон напао је и у првом налету очистио непријатељско упориште у с. Соколац, једном четом блокирао Сокољачку тврђаву, а осталим снагама продужио напад у правцу с. Привилица, Старог и Новог гробља, где је био задржан јаким отпором непријатеља.

3 батаљон делом снага ликвидирао је непријатељско упориште у с. Добреници, а јачим снагама са западних падина Дебељаче и Сомишља напао

усташки логор у Жегару, очистио спољна утврђења и продро у сам логор. Услед противнапада јачих непријатељских снага батаљон је био принуђен да поседне положаје на окуци пута Завале—Жегар ради одбијања непријатељског противнапада и повезивања десно са 1 батаљоном своје бригаде, а лево са 3 крајишком бригадом, не дозвољавајући непријатељу да надире у правцу Завала и југозападних падина Дебељаче и обиђе лево крило 1 батаљона који је држао положаје на источној страни самог логора (јер је основна намера непријатеља била да избаци 1 батаљон са Сомишља и тиме олакша свој положај).

После губитка Сомишља непријатељ је 3 новембра у 04,00 часа извршио јак противнапад на јединице 1 и 3 батаљона, а у току дана још неколико противнапада уз подршку артиљерије и авијације, са тежњом да по сваку цену поврати Сомишље (његово најјаче упориште на левој обали Уне), али је сваки био одбијен уз велике губитке.

Пошто су одбили све непријатељске покушаје да поново заузме Сомишље, наше јединице су вршиле извиђање непријатељских положаја и припремале прелазак у напад за ликвидацију Жегара са Жегарском алејом (Бориком), за продирање у град на левој обали Уне, уништење непријатеља и ослобођење града.

Иако је непријатељ тежиште одбране, па и гро својих снага, оријентисао на правцима надирања 1 и 3 крајишке бригаде, ипак се дејство ових бригада одвијало релативно брзо и по предвиђеном плану.

3 крајишка бригада прешла је из марша у напад, очистила непријатељско упориште у Завалу, продужила напад на усташки логор Жегар и у току тих борби успешно одбила све непријатељске противнападе.

2 батаљон напао је усташки логор Жегар са јужне и југозападне стране, очистио ровове испред логора, али, услед јаког отпора непријатеља који се утврдио у зградама, није успео да продре у сам логор, већ се задржао на заузетим положајима. Непријатељ је у току 3 новембра извршио низ узастопних противнапада на јединице овог батаљона, али је сваки пут одбијен уз веће губитке. Наше јединице су постепено стезале обруч око упоришта и онемогућавале непријатељским јединицама сваки маневар и покрет из утврђења у којима су се налазиле.

1 батаљон напао је непријатеља у Жегару, очистио спољна утврђења, али је задржан испред првих кућа на западној ивици Жегара, пошто је непријатељ на овом правцу имао јака утврђења, која батаљон није могао савладати. У току дана 3 новембра батаљон је одбио неколико противнапада непријатеља и водио жестоке борбе.

3 и 4 батаљон извршили су напад преко Бихаћког Поља и аеродрома и очистили неколико узастопних непријатељских ровова на Бихаћком Пољу и аеродрому. Пошто упоришта у Жегару и с. Хатинцу још нису била ликвидирана батаљони су потпали под бочну непријатељску ватру, те су се морали повући на своје полазне положаје Растићи, Бихаћко Поље, у висини к. 246, где су остали 3 новембра читав дан, вршећи припреме за прелаз у напад.

Све јединице на левој обали Уне водиле су жестоке борбе са усташким снагама које су покушавале да по сваку цену врате изгубљене положаје.

5 козарска бригада успешно је извршила свој задатак, углавном ликвидирала сва непријатељска упоришта у долини Уне од села Брековице па до Босанске Крупе, одбила све непријатељске противнападе и затворила правце од Босанске Крупе и Цазина ка Бихаћу.

1 батаљон напао је непријатељско упориште у с. Спахићи, ликвидирао га и продужио напад ка с. Језеру, ж. ст. Србљани и Куртовом Селу, са циљем да садејствује 3 батаљону у нападу на ова упоришта. По извршењу ових задатака мањи део његових снага обезбеђивао је мост на Уни код Острошца, док су главне снаге батаљона затварале правац Бос. Крупа, Бихаћ и рушиле друм и железничку пругу на десној обали Уне на томе правцу.

2 батаљон, у садејству са 3 батаљоном 6 крајишке бригаде, напао је и у првом налету ликвидирао непријатељска упоришта у с. Миостри, Острошцу, Прошићима и Брековици, изузев Острожачке куле из које се непријатељ упорно бранио. Блокирајући Острожачку кулу мањим снагама, батаљон је затворио правац Цазин, Гњиловац, Острожац, Бихаћ и рушио друм на томе правцу. 3 новембра, у три наврата, непријатељске снаге из Цазина вршиле су напад на снаге 1 и 2 батаљона са циљем да се споје са својим снагама блокираним у Острожачкој кули, али су њихови напади одбијени и нанети им већи губици.

3 батаљон напао је и очистио непријатељска упоришта у с. Језеру и Куртову Селу, а затим је, заједно са 1 батаљоном, затворио правац Бос. Крупа, Бихаћ и порушио друм и жељезничку пругу.

4 батаљон налазио се на положајима изнад саме Бос. Крупе, затварајући правце Бос. Крупа, Бихаћ и Бос. Крупа, В. Радић, Бихаћ. Ноћу 2/3 новембра извршио је демонстративни напад на непријатеља у Крупи, продро у град, ликвидирао неколико упоришта, нанео непријатељу осетне губитке, а затим се повукао на своје првобитне положаје. Сутрадан, 3 новембра, непријатељске снаге из Босанске Крупе, у јачини једне сатније (чете), подржане артиљеријом, извршиле су напад на батаљон да би га збациле са положаја и себи отвориле пут за указивање помоћи Бихаћкој групацији, али је напад одбијен уз веће губитке. Непријатељ је предузимао још неколико напада у току дана, али без успеха. Његова активност на овом правцу нарочито се појачала у другој половини дана, али и поред тога он није успео да збаци наше јединице са положаја и да продре у правцу Бихаћа.

Карактеристично је да је непријатељ вршио честе нападе и противнападе не само на правцу Бос. Крупа, Бихаћ, него и на правцу Цазин, Бихаћ, можда не толико да би се пробио до Бихаћа и указао директну помоћ својим снагама, колико да би им индиректним путем подигао морал и колико толико олакшао њихов тежак положај у Бихаћу.

6 крајишка бригада својим 3 батаљоном, у садејству са 2 батаљоном 5 козарске бригаде, напала је непријатељска упоришта у с. Миостри, Острошцу, Прошићима и Брековици, затворила правац Цазин, Острожац и рушила комуникације на том правцу, не дозвољавајући непријатељу да продре ка Бихаћу.

2 батаљон налазио се у заседи на комуникацији Босански Нови, Отожа, са задатком да спречи покушаје непријатеља да из Босанског Новог продре у Отоку и Босанску Крупу и да се споји са својим снагама у тим гарнизонима.

2 личка бригада дејствовала је главним снагама на правцу Бихаћ, Личко Петрово Село, уништила непријатељске снаге у Личком Петровом Селу, на Крњаковом Врху (к. 540), Челопеку (к. 528) и с. Решетар, одбила непријатељске противнападе и затворила правац Дрежник Град, Личко Петрово Село, Бихаћ.

2 батаљон уништио је непријатеља у Личком Петровом Селу, а затим садејствовао 3 батаљону у заузимању непријатељских утврђења на Крњаковом Врху (к. 540) и Челопеку (к. 528).

3 батаљон, у садејству са снагама 2 батаљона, уништио је непријатељска упоришта на Крњаковом Врху (к. 540) и Челопеку (к. 528), а затим се повезао са снагама 4 батаљона и затворио правац од Дрежник Града и Ваганца ка Личком Петровом Селу.

За то време 1 батаљон напао је и уништио непријатеља у с. Баљевац и затворио правац од Бихаћа ка Личком Петровом Селу, а 4 батаљон, пошто је уништио непријатеља у с. Решетар, заједно са 3 батаљоном, затворио је правац од Дрежник Града и Ваганца ка Личком Петровом Селу, и ноћу 2/3 новембра, не само што је одбио противнапад непријатељских снага у јачини једне сатније (чете), већ их је потпуно уништио, тако да је том приликом убијено 80 непријатељских војника и официра, док се остатак предао.

Прва фаза напада на Бихаћ карактерише се:

— одлучним и незадрживим дејствима наших јединица, њиховим смелим маневрима и организованим садејством међу њима;

— одлучношћу и вештином бомбаша приликом уништења непријатеља у утврђењима и бункерима (што је омогућило брзо наступање наших јединица);

— добро организованим коришћењем дејства минобацача и ПТ топова, који су својом ватром водили наше јединице од упоришта до упоришта, убрзавајући темпо њиховог наступања;

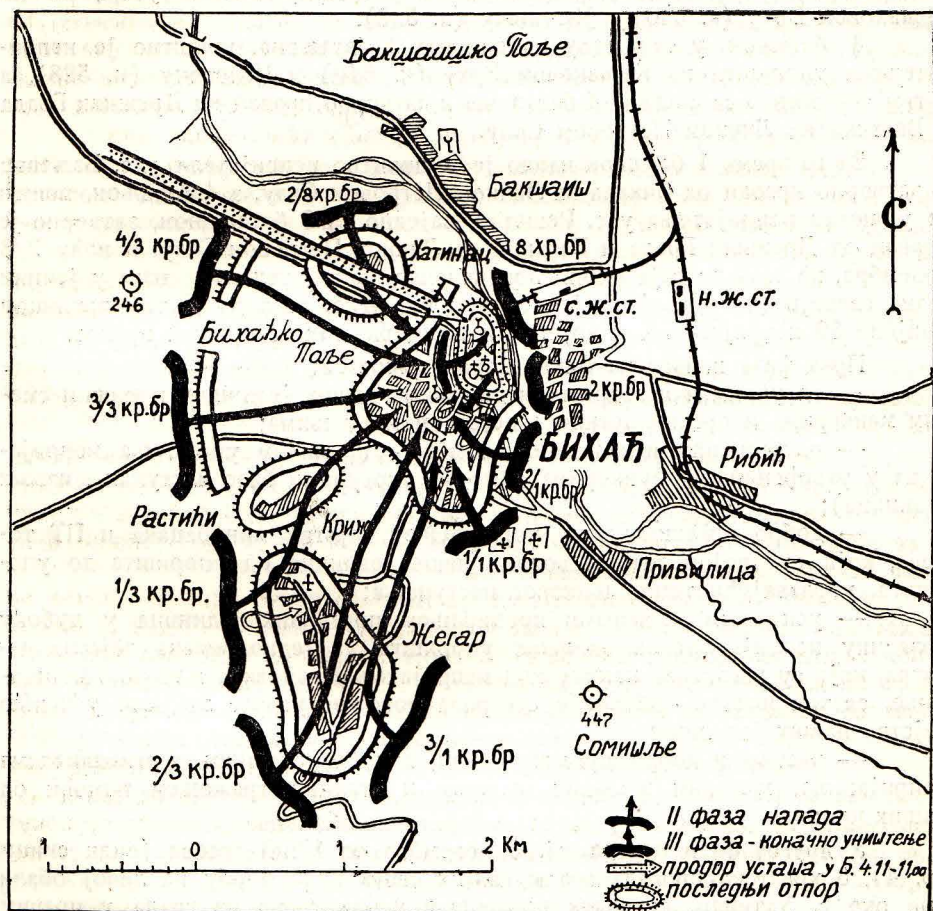
— успешним и вештим продирањем појединих јединица у дубоку позадину непријатељских спољних упоришта уз једновремена дејства изнутра, која су изазивала панику код непријатеља, реметила његово командовање, систем његове одбране и стварала повољне услове за даље успешно дејство наших јединица;

— честим и добро организованим, али безуспешним противнападима непријатеља, његовим жилавим отпором и сталним тражењем помоћи од виших команди.

У другој фази напада, тј. 3 новембра од 12.00 часова (види скицу бр. 4), 8 хрватска бригада делом својих снага води борбу на левој обали Уне око с. Хатинац, спречава повлачење непријатеља из града у правцу Острошца и Цазина, а делом снага у ослобођеном делу града на десној обали Уне прикупља разбацани материјал, хвата појединце и групе разбегалих непријатељских војника, и дејством аутоматског оружја преко Уне потпомаже наступање наших снага на левој обали, држећи под сталном ватром и неутралишујући два непријатељска артиљериска оруђа.

2 крајишка бригада делом снага води непрекидну борбу са непријатељем на Великом мосту, подржавајући дејство 1 крајишке бригаде у граду на левој обали Уне, док су остале њене снаге биле прикупљене у делу града на десној обали спремне за дејство у случају потребе.

1 крајишка бригада, пошто је у току прве половине дана 3 новембра, у садејству са 3 крајишким бригадом, одбила низ непријатељских покушаја за збацивање наших снага са Сомишља, извршила је припрему за прелаз у напад на усташки логор Жегар, Старо и Ново гробље и продирање у град на левој обали Уне. У 14.00 часова 3 новембра у 1 крајишку бригаду стигао је заменик команданта Оперативног штаба, друг Славко Родић, те је

Скица бр. 4

са штабовима 1 и 3 крајишке бригаде донео одлуку да се пређе у напад на Жегар и Жегарску алеју (Борик). После ове одлуке уследило је наређење штабова бригада по којем су све јединице 1 и 3 крајишке бригаде 3 новембра у 15.00 часова, после извршених припрема, прешле у снажан напад на усташки логор Жегар (који је веома упорно брањен зато што је претстављао капију Бићаћа, и што би се његовим падом створили много повољнији услови за продирање наших јединица у сам град).

Ово непријатељско упориште, иако утврђено по савременом систему одбране и силовито брањено од стране усташа до последњег човека, било је тако брзо ликвидирано благодаречи свестрано извршеним припремама наших јединица, детаљном извиђању непријатељских упоришта и успешном проналажењу слабих места у систему његове одбране. Систематским и упорним надирањем наших снага очишћен је и Борик (Жегарска алеја), дуж кога је било уређено неколико траншеја где су пресудну улогу одиграле ручне бомбе, које су наши борци на стотине бацали на непријатеља, освајајући траншеју за траншејом, док су продирали у град на левој обали Уне. Исто тако, ручним бомбама, под заштитом пушчане ватре, наше јединице ликвидирале су још низ непријатељских упоришта, као што су Сокољачка тврђава, Сомишље, разни бункери и утврђене зграде у самом граду, итд.

После уништења непријатеља у Жегару и Жегарској алеји (Борику) наше су јединице много брже продирали у град и заузимале упоришта и зграде, нарочито борци 1 крајишке бригаде који су располагали огромним искуствима за борбу у насељеним местима (градовима).

У току ноћи 3/4 новембра наше снаге на левој обали Уне овладале су делом града до канала који пролази кроз центар града, где су дочекане јаком и добро организованом ватром непријатеља. Поред тога, канал се није могао газити због велике дубине воде, а мостови на њему били су брањени бункерима и утврђеним зградама са супротне стране, тако да је прелаз преко њих изискивао озбиљне губитке са наше стране.

4 новембра, око 7.00 часова, заменик команданта Оперативног штаба, друг Славко Родић, заједно са штабом 1 крајишке бригаде обавештава Оперативни штаб о постигнутим резултатима на фронту 1 и 3 бригаде и тражи да се хитно достави изванредан број мина за бацаче, јер су ове јединице биле остале са врло малим количинама истих.

4 новембра ујутру непријатељ је из непосредне близине канала из две хаубице отворио ватру на зграде у којима су се налазиле наше јединице, и, под заштитом артиљериске ватре и своје авијације, предузео противнапад да би избацио наше снаге из заузетог дела града. Наше јединице, које су се већ налазиле на супротној обали канала у зградама од тврдог материјала, пустиле су непријатеља да продре до самог канала, пошто су благовремено уочиле његову намеру, а затим добро припремљене отвориле јаку ватру, нанеле му озбиљне губитке и присиле га да одустане од даљег напада. Пошто су одбиле непријатељски противнапад, наше јединице су покушале да се пребаце на супротну страну, али им то није успело, јер се непријатељ овде добро утврдио и жилаво бранио.

У том међувремену штаб 1 крајишке бригаде издао је наређење штабовима батаљона да, без обзира на отпор и противнападе непријатеља, продуже енергично надирање, пређу канал, униште непријатеља и коначно ослободе део града на левој обали Уне. Јединице ове бригаде активно су дејствовале без обзира на то што је непријатељска артиљерија и авијација над њиховим главама рушила зграде у којима су се налазиле. Међу њима владало је невероватно расположење за борбу, а из сваке зграде чуле су се партизанске песме.

Пошто су ликвидирале непријатељско упориште Жегар са Жегарском алејом (у садејству са 1 крајишком бригадом), јединице 3 крајишке бри-

гаде продрле су у део града на левој обали Уне и избиле на канал, где су дочекане јаком ватром непријатеља који се у тим последњим упориштима упорно бранио у нади да ће одржати град у својим рукама ако му стигне тражена помоћ коју је стално очекивао.

4 новембра око 11.00 часова 300—400 непријатељских војника са правца Цазина и Острошца, захваљујући томе што није био потпуно затворен обруч око града од стране јединица 3 и 8 бригаде које су према запостави Оперативног штаба ово требале учинити, успело је да се пробије у Бихаћ ради указивања помоћи својим снагама које су биле притешњене и блокиране на врло уској просторији града, надајући се да ће својим доласком побољшати ситуацију, одбити наше нападе и одржати град у својим рукама, али му то није пошло за руком, јер су већ у 16,00 часова истог дана уништени заједно са осталим њиховим снагама које су браниле Бихаћ. Истина, после њиховог уласка у град, усташе су, подржаване артиљеријом и авијацијом, прешле у противнапад на јединице 1 и 3 бригаде, али им је и овај, као и сви ранији подухвати остао без успеха. Наше јединице чистиле су преостала упоришта и припремале се за прелазак канала, тј. за одлучујући јуриш и коначно уништење непријатеља.

*
* * *

5 козарска и 6 крајишка бригада одбиле су неколико противнапада непријатеља који је покушавао да из Цазина продре у Острожац и да се споји са својим јединицама блокираним у Острожачкој тврђави.

4 новембра у зору непријатељ је напао снаге 2 батаљона 5 козарске бригаде, успео да продре у Острожац и да се споји са снагама које су биле блокиране у тврђави. После извесног времена 2 батаљон 5 козарске и 3 батаљон 6 крајишке бригаде извршили су напад, разбили непријатеља и поново очистили Острожац, док су остаци непријатељских делова побегли у правцу Цазина.

Ноћу 4/5 новембра 2 батаљон 5 козарске и 3 батаљон 6 крајишке бригаде уништили су једну непријатељску групу која је бегала из Бихаћа, тако да је врло мали број војника успео да се спасе и побегне према Цазину. На тај начин ове јединице успешно су извршиле своје задатке, јер су наносиле непријатељу осетне губитке у људству и материјалу и у потпуности обезбедиле правце Цазин—Острожац—Бихаћ и Босанска Крупа—Бихаћ.

Иако је непријатељска авијација у овој фази за све време борбе за ослобођење Бихаћа активно дејствовала, ипак, она није могла ни за тренутак да задржи победоносно наступање наших снага.

4 новембра, у 12.00 часова, командант Оперативног штаба обавештава штабове 1, 2 и 3 крајишке бригаде, као и штаб 8 хрватске бригаде, о ситуацији на сектору 5 и 6 крајишке и 2 личке бригаде и наређује штабу 1 и 3 бригаде да продуже са нападом и у току дана ослободе град, подвлачећи важност и значај ове операције. Са овим наређењем били су упознати сви штабови батаљона, а преко њих и остали руководећи и борачки састав, после чега су се наша дејства појачала, јер су јединице одмах прешле у општи напад спремајући се за прелазак преко канала и последњи јуриш за коначно уништење непријатеља и ослобођење града.

У трећој фази напада, тј. 4 новембра од 12.00 до 16.00 часова, иако је положај непријатеља у Бихаћу постајао све критичнији и неиздржљивији, он се врло упорно и жилаво бранио, ишчекујући да му стигне тражено појачање. Шта више 4 новембра у 13.00 часова усташе су извршиле јак противнапад на јединице 1 крајишке бригаде, које су одговориле својим противнападом, разбиле непријатеља, прешле преко канала и наставиле чишћење тога дела града од преосталих непријатељских војника. У том међувремену 3 крајишка бригада, због недовољне обавештености и повезаности са јединицама 2 личке бригаде, повукла је своје лево крило у правцу Жегара, јер се веровало да ће непријатељ извршити противнапад са правца засеока Муратовић и Ведропоља, пошто су тамо примећене јединице 2 личке бригаде, за које се мислило да су непријатељске снаге. Међутим, то је брзо отклоњено, тако да су јединице поново прешле у напад.

И поред тога што је до тог времена непријатељ изгубио сваку наду за продужење борбе у граду, усташки крволоци су се и даље бранили, а нарочито из Бихаћке куле, цркве и складишта муниције и хране, борећи се упорно све до 16,00 часова када су наше јединице сломиле њихов отпор и завршиле ликвидацију и последњих упоришта.

Ноћу 4/5 новембра 2 батаљон 5 козарске и 3 батаљон 6 крајишке бригаде уништили су једну непријатељску групу која је бегала из Бихаћа, тако да је врло мали број војника успео да се спасе и побегне према Цазину. На тај начин ове јединице успешно су извршиле своје задатке, јер су нанеле непријатељу осетне губитке у људству и материјалу и у потпуности обезбедиле правце Цазин—Острожац—Бихаћ и Босанска Крупа—Бихаћ.

Од почетка напада па до коначног ослобођења Бихаћа борбе су биле веома жестоке и непрекидне.

Наше јединице су одлучно и упорно наступале, брзо и вешто маневрисале. Њихови борци и руководиоци су се одликовали високом борбеношћу, издржљивошћу и снажљивошћу, нарочито у уличним борбама.

Недостатак артиљерије за ликвидацију непријатељских утврђења надокнађивале су ручне бомбе које су биле основно ватрено средство за уништавање непријатеља у бункерима и утврђеним зградама.¹⁾

¹⁾ Наше јединице чистиле су сва утврђења готово искључиво ручним бама, без неке јаче артиљериске подршке. Наши борци (бомбашаи), користећи првенствено ноћ, привлачили су се утврђењима, а непосредно за њима кретале су се и наступале остале јединице, које су, ако би непријатељ приметно бамбаше пре него што би успели да изврше свој задатак, отварале ватру на непријатељско утврђење (бункер или утврђену зграду), гађајући отворе на њима, да би на тај начин омогућиле бомбашима да приђу одређеним објектима. Под заштитом ватре ових јединица — бомбашаи су најпре бацали бомбе у утврђења, а затим брзо упалили у њих где су обично загазили веома мали број живих, али збуњених и деморалисаних војника, неспособних за ма какав отпор.

У борбама у граду наши борци су се вешто пребацивали од зграде до зграде, а и кроз саме зграде, користећи отворе на њима (врата, прозоре и друго), врло брзо су наступали, изненада бацали бомбе у поједине просторије и чистили град.

Та брзина постигана је енергичним и брзим нападом мањих група наших бомбаша који су, уз мале сопствене, наносили непријатељу велике губитке, тако да је непријатељ био несигуран у свима својим утврђењима. Искуство наших јединица, како у свим ранијим, тако и у овој операцији, доказало је да за високо свесне и добро обучене борце нема утврђења и упоришта које они не би могли освојити, само ако им се то стави у задатак.

Иако су наше јединице први пут употребиле ручне бацаче пламена, којима дотада наши борци нису руковали, они су врло добро искоришћени, тако да се њиховим дејством у многоструком олакшало уништење непријатеља у утврђењима на мосту и заузимању самог моста.

Дејство јединица 1 крајишке бригаде, које су са успехом одбијале противнападе непријатеља, чистиле град и сигурно продирале напред, било је од пресудног значаја у овој фази борбе.

Трећа етапа

Према општој оперативној замисли Врховног команданта, друга Тита, која је донесена пре отпочињања Бихаћке операције, предвиђено је да се после ослобођења Бихаћа предузму офанзивна дејства наших снага на североисток и север у правцима Бос. Нови, Двор, Костајница; Слуњ, Цетинград, Велика Кладуша и Врнограч. Циљ ових дејстава био је да се ослободе ови крајеви, прошири и повеже већ постојећа слободна територија са новоослобођеном, изнесе одбрана Бихаћа на ширу просторију ради успешнијег маневра наших снага и чвршћег повезивања дејстава снага Оперативног штаба за Босанску Крајину са снагама Главног штаба за Хрватску, чије су јединице по наређењу Врховног штаба већ активно дејствовале у поменутиим правцима и у времену напада и ослобођења Бихаћа.

У вези са овим, а по наређењима Оперативног штаба за Босанску Крајину, још 3 новембра 8 хрватска и 2 крајишка бригада вршиле су прикупљање и попуну својих јединица, припремајући се за претстојеће маршове и дејства.

Да би се што брже и потпуније искористили постигнути успеси и паника код непријатеља, Оперативни штаб за Босанску Крајину издао је наређење 8 хрватској бригади 4 новембра у 17,00 часова да одмах крене преко с. Брековице и Острошца ка Цазину и да се повеже са јединицама 5 козарске и 6 крајишке бригаде које су се налазиле на сектору Острошца, а касније и са снагама 2 крајишке бригаде на сектору Босанска Крупа.

Ноћу 4/5 новембра и 2 крајишка бригада добила је наређење да одмах крене и смени снаге 5 козарске и 6 крајишке бригаде, које су се налазиле на десној и левој обали Уне и у непосредној близини Бос. Крупе и да продужи активна дејства у правцу Бос. Крупе и Новог.

Сутрадан 5 новембра, по наређењу Оперативног штаба, 1 крајишка бригада упућена је главним снагама у правцу Босанске Крупе и Новог, а делом снага у правцу Цазина и Бужима.

За непосредно обезбеђење Бихаћа, одлуком Оперативног штаба за Босанску Крајину, остављена је у граду 3 крајишка бригада.

У времену од 5 до 15 новембра снаге Оперативног штаба за Босанску Крајину ослободиле су Бос. Крупу, Отоку, Цазин и Бужим, као и низ других насељених места и блокирале непријатељске снаге у Босанском Новом. За то време снаге Главног штаба за Хрватску ослободиле су Слуњ, Цетинград, Велику Кладушу, Врнограч и низ других насељених места, остварујући на тај начин у потпуности оперативну замисао Врховног команданта, друга Тита

Резултати Бихаћке операције и особине наших и непријатељских дејстава

У борбама за ослобођење Бихаћа са околином, које су трајале непрекидно 42 часа, наше јединице су постигле следеће резултате:

— ослобођен је Бихаћ са 32 околна села у којима су постојали усташки гарнизони;

— уништене су усташке жупаније „Крбава и Псат“, гнездо усташких крволока у Босанској Крајини;

— уништен је усташки гарнизон који је са околним местима бројао око 4.500 војника и официра;

— убијено је 850 непријатељских војника и 20 официра, а заробљено 900 војника и 135 официра са поджупаном на челу;

— заплењено је 8 артиљериских оруђа (4 хаубице, 3 противтенковска и један брдски топ), више минобацача, преко 1.500 пушака и аутомата, један милион пушчаних метака, неколико хиљада топовских граната и мина за бацаче, велики број митраљеза, много одела, обуће, велике количине пшенице и кукуруза, као и осталих животних намирница.

План и намере непријатеља да Бихаћ по сваку цену задржи у својим рукама и одбије наше нападе у потпуности су пропали из следећих разлога:

Иако је непријатељска одбрана била врло добро фортификациски организована, ипак је имала низ слабости, а у првом реду зато што су поједина упоришта била међусобно слабо повезана не само додиром живе силе него и ватреним дејством, тако да су наше снаге још у почетном периоду својих дејстава успеле да продру у део града на десној обали, ликвидирају Сомишље — најјаче спољно упориште на левој обали Уне — и створе могућности за шири маневар и систематско продирање у град.

Групни систем непријатељске спољне одбране, с једне стране, омогућио је нашим јединицама уништење његових снага по деловима, зато што су биле одвојене једне од других, а с друге стране, онемогућио је непријатељу да пружи јак и повезан отпор јачим снагама, тако да ни његово врло добро наоружање и материјална опремљеност нису могли доћи до пуног изражаја.

Сва непријатељска упоришта била су непосредно под руководством команде у Бихаћу. Руководиоци одбране упоришта чекали су на наређења и директиве из Бихаћа, мјесто да су дејствовали по сопственој иницијативи. Првим налетом наших јединица све везе спољних упоришта са Бихаћем биле су прекинуте, тако да је њихово командовање из Бихаћа могло да утиче само на делове оних снага које су се налазиле у граду на левој обали Уне.

Непријатељско руководство прецењивало је своје, а потцењивало наше снаге и њихове могућности, тако да су усташе биле потпуно изненађене јер нису ни помишљале да би се неко усудио да их нападне у то време, с обзиром на њихову бројну јачину, фортификациско уређење земљишта и јако наоружање. Та самоувереност, која је владала код доброг дела усташких официра, била је одраз слабе процене ситуације и погрешних закључака да ће њихове постојеће снаге у Бихаћу и околини моћи да издрже све нападе дотле док им стигне помоћ из околних гарнизона — Босанске Крупе, Цазина, Личког Петровог Села. Они нису предвидели и ту могућност да наше снаге у случају напада на Бихаћ, вршећи једновремено нападе на неке и

блокирајући друге од тих гарнизона, могу спречити сваку њихову интервенцију у правцу Бихаћа.

И поред ових слабости и недостатака у организацији одбране и раду непријатеља, усташке јединице су се упорно бориле, а нарочито у Жегару, Жегарској алеји (Борику) и делу града на левој обали Уне.

Непријатељ је до последњег момента подузимао противнападе један за другим, без обзира на неуспехе и велике губитке које је у њима трпео, настојећи да по сваку цену избаци наше снаге из заузетих упоришта и одржи град у својим рукама.

При разматрању Бихаћке операције, њене припреме, организације извођења напада, командовања и садејства, као и брзог коришћења постигнутих успеха, уочавамо низ позитивних особина и специфичности у дејствима наших јединица. Пре свега Бихаћка операција правилно је планирана и изведена у духу оперативне замисли Врховног штаба и Оперативног штаба за Босанску Крајину.

Планом је било предвиђено да се створи обруч око Бихаћа и ударном групом од четири бригаде изврши једновремен, концентричан напад на град на обема обалама Уне, с тим да 5 козарска и 6 крајишка бригада према северу и 2 личка према западу, као најопаснијих праваца, обезбеде ударну групацију. На тај начин операција за ослобођење Бихаћа била је у потпуности обезбеђена.

Сама операција претставља низ офанзивних дневних и ноћних борби које су вођене са крајњом одлучношћу и жестином, поглавито у јуришима и противнападима, у уличним борбама, у борбама за освајање сваког бункера, сваке јаче утврђене зграде, па чак и појединих спратова на зградама, где је жилавост, пожртвовање и истрајност наших бораца доминирала.

За ослобођење Бихаћа биле су ангажоване довољно јаке снаге, а с обзиром на морално-политичку чврстину, високу свест, упорност и издржљивост борачког и руководећег састава наших јединица, као и њихова богата дотад стечена борбена искуства.

Све припреме изведене су у највећој тајности, тако да непријатељ уопште није могао, и поред његовог упорног настојања да сазна наше намере, иако су многе наше јединице вршиле дуге маршеве до доласка на полазне рејоне за напад на Бихаћ, као на пример марш 3 крајишке бригаде која је за три дана превалила пут у дужини од преко 130 километара, преко планине Пљешевце. Груписање наших снага и образовање обруча око Бихаћа такође је извршено веома брзо и тајно.

Веома брзом концентрацијом снага и силином удара постигнуто је потпуно изненађење, тј. један од основних услова за победу над непријатељем. На тај начин непријатељу је било онемогућено да привуче појачања и да са њима благовремено интервенише на одлучујућим секторима борбе.

Прикупљање података о снагама и наоружању непријатеља свестрано је организовано и вршено тако да су праћене и најситније промене које су настајале у току наших припрема све до самог напада. То је омогућило правилно додељивање задатака не само бригадама, већ и најмањим јединицама. У извиђању непријатељских положаја узеле су учешћа све старешине,

па чак и командири одељења (десетари), што није био увек случај у нашим ранијим нападним дејствима.

Пред сам напад на Бихаћ изведене су политичке припреме у свим јединицама, тако да су борци и руководиоци схватили своју улогу и значај ослобођења Бихаћа са околином и народа тог краја од усташких терористичких банди, које су сваког дана клале и убијале невино становништво, и то баш у данима 25-годишњице Велике октобарске револуције, свесни да на тај начин својом натчовечанском борбом пружају братску помоћ браниоцима Стаљинграда, Москве и Лењинграда.

Карактеристично је да је и у овој операцији примењена комбинација фронталног општег напада на спољна утврђења са истовременим продором у центар града нарочито извежбане, смеле, одлучне и веште јединице, као на пример 1 батаљон 2 крајишке бригаде, који је, провлачећи се између још неослобођених спољних упоришта, продро до центра на десној обали и пореметио непријатељу не само командовање, него и нарушио план одбране, привукао на себе његову резерву, унео панику у непријатељске редове и дезорганизовао одбрану у целини на десној обали Уне.

У овој операцији, у почетним нашим дејствима, претежно су вођене ноћне борбе као специфична форма тактике наше Народноослободилачке војске у току рата, што је, с једне стране, умањивало наше сопствене губитке, а с друге, омогућавало прикривено подилажење непријатељским утврђењима и упориштима и брзу њихову ликвидацију. По ликвидацији спољних упоришта и стезању обруча око града, наше јединице, користећи дан 3 новембра, одбијале су противнападе непријатеља и вршиле припреме за следећи ноћни напад. После овог наше јединице наставиле су непрекидна даноноћна дејства која су трајала све до коначног уништења непријатеља и ослобођења града.

Како у претходним, тако и у овој операцији нарочито је дошла до изражаја самоиницијатива и снажљивост руководећег и борачког састава наших јединица, чиме су се они одликовали кроз читав рат, проналазећи и примењујући разне методе борбе. Они су правилно и вешто примењивали оно оружје којим су располагали при савлађивању и уништавању непријатељских утврђења (бункера) и приликом вођења уличних борби.

Да би се, на пример, извршио пробој позиционе одбране, у савременом рату, начелно, треба обезбедити троструку бројну и још већу надмоћност у техничким средствима. Међутим, искуство ове операције показало је да се пробој добро организоване одбране може извршити и са мањом бројном надмоћношћу и технички слабијим средствима, не само по броју, већ и по квалитету, али само под условом ако су извршене свестране припреме борачког и руководећег кадра и ако постоји високо морално-политичко јединство јединица, њихова вера и самопоуздање у властите снаге.

Оперативни штаб за Босанску Крајину маневровао је својим снагама и у овој операцији, уколико је то дозвољавао карактер саме операције (окожење непријатеља). То је остваривано допунским наређењима. Тако је, на пример, 3 новембра део снага 2 крајишке бригаде био оријентисан за дејства на левој обали Уне, као појачање 1 и 3 крајишкој бригади у ослобођењу овог дела града.

Наш борацки и руководећи кадар одликовао се не само у овој, већ и у свим ранијим борбама и операцијама, у невероватно брзом овлађивању разним техничким средствима и њиховом правилном употребом у борби. Наши борци и старешине су знали да одмах употребе и окрену против непријатеља чак и најкомпликованија оружја која су отели од њега.

У борбама за ослобођење Бихаћа наше јединице брзо су прешле у гоњење разбијеног и деморалисаног непријатеља. Оне се нису задржавале у хватању и уништењу појединаца и групица непријатељских војника, тако да су својим енергичним надирањем постигле крупне успехе, у даљим дејствима, ослобођавајући низ градова и села северно и североисточно од Бихаћа.

Брзим прикупљањем плена и његовом расподелом извршена је попуна у наоружању јединица оним што им је недостајало и било потребно, тако да је брзо остварено њихово материјално обезбеђење за даља дејства.

Анализом Бихаћке операције могу се уочити и извесни недостаци код наших јединица које треба изнети, иако нису много утицали на крајњи успех и извођење саме операције. Тако, на пример, према заповести Оперативног штаба за Босанску Крајину требало је да 2 и 3 крајишка бригада нападну град на левој, а 2 крајишка и 8 хрватска на десној обали Уне, стим да се део снага 8 хрватске бригаде пребаци на леву обалу, уништи непријатељско упориште у с. Хатинцу и повеже се са 3 крајишком бригадом на северозападној ивици града, затварајући обруч око Бихаћа. Међутим, 8 хрватска бригада није упутила довољно снага на леву обалу Уне тако да оне нису могле брзо да ликвидирају непријатељско упориште у Хатинцу, нити су успоставиле везу са 3 крајишком бригадом, због чега планирани обруч око Бихаћа није био потпуно затворен.

Због слабог обавештавања и неповезаности са снагама 2 личке бригаде, 4 новембра, око 13,00 часова, 3 крајишка бригада повукла је своје лево крило у правцу Жегара и то баш у моменту када су јединице 1 и 2 крајишке бригаде водиле најжешће борбе за коначно ослобођење Бихаћа. Као што је раније напоменуто, повлачење је уследило због тога што су се са правца села Муратовића и Ведропоља појавиле јединице 2 личке бригаде за које се претпостављало да је непријатељ.

Закључак

Ослобођењем Бихаћа и околине постигнути су значајни резултати — велики политички, војнички и економски успеси.

Ликвидиране су непријатељске снаге не само у Бихаћу, већ и у свим околним, ближим и даљим упориштима и гарнизонима, а тиме је знатно проширена постојећа слободна територија.

Ослобођење Бихаћа са околином и офанзивна дејства наших снага на север позитивно су утицали на још веће распламсавање устанка у Хрватској, Словенији, Славонији и другим крајевима наше земље. Тако је Бихаћ за релативно кратко време остао у дубокој позадини наше слободне територије као њен политички и културни центар, који је омогућио повезивање сло-

бодне територије Лике, Баније, Кордуна са слободном територијом Босанске Крајине.

Поред тога створени су повољни услови за даља оперативна дејства на североисток, север и северозапад и оних наших снага које су дотле биле везане за положаје око Бихаћа.

Ова операција и офанзивна дејства наших снага на север одложили су IV непријатељску офанзиву која је, према плану непријатеља, требала да отпочне много раније. Значајно је да су наше јединице у овој операцији стекле велика борбена искуства и заплениле огроман ратни материјал, тако да су у IV офанзиви могле много лакше да дочекају и разбију јаке непријатељске снаге.

У операцији за ослобођење Бихаћа и околине наше јединице показале су невероватно високу борбену вредност, упорност, снажљивост и управу мајсторско извођење борбених дејстава, нарочито ноћу и у уличним борбама у граду. Детаљно изведене припреме и разрађени планови, правилно одређивање задатака бригадама и батаљонима и њихово правилно схватање и успешно извршење, очигледно доказују високу борбену и морално-политичку вредност и наших старешина и наших јединица у то време.

У ослобођеном Бихаћу одржано је Прво заседање АВНОЈ-а на коме су донесене одлуке историског значаја за даљи развој наше Народноослободилачке борбе, Народне револуције, за стварање и учвршћење народних власти.

Отварајући Прво заседање АВНОЈ-а у ослобођеном Бихаћу Врховни командант, друг Тито, рекао је:

„Резултат дуготрајне, тешке и кржаве борбе, неједнаке борбе, јер смо ми у борбу ступили скоро голоруки — резултат те борбе јесте и то што ми данас имамо могућности да се овдје састанемо, да створимо један орган, једно тијело, које ће заједно са Врховним штабом НОВ и ПОЈ, заједно са Народноослободилачким одборима, подупирати нашу борбу, организовати политички и економски нашу разорену земљу — уколико се то у овим приликама може учинити, да бисмо ову борбу могли довести до побједоносног свршетка.“

Ослобођење Бихаћа допринело је да истина о нашој борби продре у светску јавност, да свет тада сазна да борбу у Југославији воде Народноослободилачка војска и партизански одреди Југославије под непосредним руководством КПЈ и друга Тита, а не Дража Михајловић и остали издајници, како су то тада трубили радио Лондон, Москва, Њујорк и остали — једни по налогу и ради ауторитета избегличке владе у Лондону, а други у интересу остварења својих прљавих и контрареволуционарних циљева.

Операција за ослобођење Бихаћа била је значајна и по томе, што је изведена уочи 25-годишњице Октобарске револуције. Ослобођењем Бихаћа борци и руководиоци поздравили су браниоце Стаљинграда, показујући на делу, и једино на делу, да се борбом за слободу и независност своје земље истовремено боре и за ослобођење свих поробљених народа и за напредак целог човечанства, правилно схватајући борбу против фашизма као своју интернационалистичку дужност према СССР-у и међународном радничком покрету.

Ослобођењем Бихаћа и околине створене су могућности да се при Врховном штабу формирају Официрска и Партиска школа које су одмах отпочеле са радом.

Знатним повећањем ослобођене територије, а нарочито ослобођењем богате Унске долине, повећани су извори за попуну и снабдевање јединица наше Армије.

Операција за ослобођење Бихаћа била је једна од највећих операција и победа које је извојевала Народноослободилачка војска у току 1942 године, а ослобођени Бихаћ, пред крај 1942 године, постао је наш највећи војно-политички центар на слободној територији.